

historisch beeld schept en weinig over de toekomst zegt. Het is een indrukwekkende studie, die ruim aandacht geeft aan de uiteenlopende dimensies waarbinnen de economische ontwikkeling zich afspeelt: de buitenlandse context, culturele achtergronden, sociale verhoudingen, beleidskeuzen – zij komen alle uitgebreid aan de

orde. De theorieën en discussies in de literatuur over de institutionele en culturele voorwaarden voor groei worden evenwichtig en overtuigend getoetst en toegepast. Kortom, een rijk boek met enorm veel informatie over wat er in Azië gebeurt en gaande is.

Karel Jansen

Dr Karel Jansen is macro-econoom met onderzoeks- en onderwijservaring in Thailand en China. Hij is verbonden aan het *Institute of Social Studies* te Den Haag.

Hervorming veiligheidssector in Centraal Azië

Merijn Hartog (red.)

Security Sector Reform in Central Asia: Exploring Needs and Possibilities.

Groningen: Center for European Security Studies, 2010; Greenwood Paper 25; 122 blz.; € 19,-; ISBN: 978-90-76301-27-3

Deze publicatie over *Security Sector Reform* (SSR) in Centraal-Azië vindt haar oorsprong in een door het Ministerie van Buitenlandse Zaken gefinancierd project van het *Centre for European Security Studies* (CESS), met als doel een verkenning van de mogelijkheden voor hervorming van de veiligheidssector in Kazachstan. In bijdragen van diverse auteurs komen de binnenlandse aspecten van veiligheid en SSR binnen de vijf Centraal-Aziatische ex-sovjetrepublieken en Afghanistan aan de orde, alsmede de stand van zaken op het terrein van veiligheidssamenwerking buiten de grenzen, van de *Collectieve Veiligheidsverdragsorganisatie* (bijdrage Nikitin), de NAVO (Olcott) en de EU (Boonstra). Aparte bijdragen over de *Shanghai Cooperation Organisation* en de OVSE ontbreken, hoewel de OVSE terecht de nodige aandacht krijgt in de bijdrage over de EU.

Merijn Hartog stelt in zijn inleiding dat de uitdagingen voor stabiliteit en veiligheid in Centraal-Azië niet slechts een regionale, maar ook een internationale zorg zouden moeten zijn. Dat betekent niet dat hij thans de kansen voor een echt hervormingsprogramma van de veiligheidssector in de Centraal-

Aziatische landen hoog aanslaat. Dit heeft veel te maken met de perceptie van veiligheid in de landen in de regio: gaat het om de veiligheid van regimes, om de nationale veiligheid of om de menselijke veiligheid binnen een land? Op regionaal niveau onderscheidt Nargis Kassenova drie obstakels voor veiligheidssamenwerking in de regio, namelijk hinderpalen van externe, intra-regionale en binnenlandse aard, en dat laatste obstakel houdt weer verband met de perceptie van binnenlandse veiligheid door regeringen.

Niet geheel verrassend komt Kazachstan, dat ook de slotconferentie sponsorde, er relatief het beste af, en Oezbekistan en Turkmenistan het slechtste als het gaat om aandacht voor SSR. Maar zelfs in Kazachstan was het een nieuwe ervaring dat veiligheidsfunctionarissen aan één tafel konden zitten met lokale NGO's.

Ten tijde van de totstandkoming van deze publicatie, begin 2010, hadden de etnische onlusten en instabiliteit in Kirgizstan in het voorjaar en de zomer zich nog niet voorgedaan. Met de kennis van nu leent het de moeite de gebeurtenissen in dat land naast de bevindingen van de diverse auteurs te leggen. Het partijdige optreden, of vaak

gewoon het gebrek aan optreden, van de Kirgizische politie en militairen tijdens de etnische rellen in Osj in Kirgizstan, en de achtergronden daarvan illustreren veel van de conclusies die diverse auteurs over de noodzaak van SSR trekken. Dat veiligheid in de regio meestal neerkomt op regimeveiligheid, is met dramatische gevolgen kleur gegeven door het regime van Bakijev in de Kirgizische republiek (zie ook bijdrage Marat).

Zelfs in het wat meer voor SSR openstaande Kazachstan verkilt de aandacht daarvoor wanneer SSR te dichtbij de interne veiligheidsorganen als de inlichtingendiensten KNB of KGB en ministeries van binnenlandse zaken komt (Peyrouse). Deze organen zijn vaak direct verbonden met het hart van de staat, zo niet de president en zijn omgeving zelf (Boonstra) en zijn zelfs voor de NAVO-samenwerking met deze landen een storend probleem (Olcott).

Zowel in Kirgizstan als Kazachstan hadden familieleden van de president hoge functies bij de inlichtingendienst KNB. Hervorming van de veiligheidssector is ten diepste verbonden met de noodzaak van grotere 'accountability' en transparantie van de (rechts-) staat (Faltas),

zaken die ook voor binnen- en buitenlandse investeerders van groot belang zijn. Het zelfs voor regionale begrippen extreem corrupte regime van Bakijev liet ook in dit opzicht juist een geheel tegengestelde ontwikkeling zien.

De gebeurtenissen rond Bakijev in Kirgizstan (en de situatie in Tadzjikistan, zie bijdrage Matveeva) zouden een waarschuwing moeten zijn voor Karzai in Afghanistan. Als er één land is waar corruptie, georganiseerde drugsmisdaad en (het gebrek aan) veiligheid gevaarlijk met elkaar verbonden zijn, is dat Afghanistan (Bowser). Uit Bowers bijdrage kan men slechts concluderen dat mogelijke Nederlandse steun aan ISAF voor training van politie en troepen alleen helpen kan, als deze activiteit in de bredere en langere-termijncontext van de Afghaanse problematiek wordt gezien – anders is het ‘windowdressing’.

De fundamentele problematiek in de regio, die ook SSR treft, namelijk de dominantie van clientelisme, tribaal en/of clan-localisme, vaak gepaard aan corrupte banden met grote (staats)bedrijven en met de georganiseerde misdaad, komt niet uitdrukkelijk naar voren in de diverse bijdragen. Het jongleren van de autoritaire machthebbers om die boel bij elkaar te houden, gecombineerd met hun angst de controle te verliezen, zijn de drijvende krachten in het politieke machts spel in Centraal-Azië. Het was misschien wel Bakijevs grootste fout om de balans tussen deze diverse belangen te verstoren door vooral eigen familieleden en de bijbehorende klik te laten profiteren van zijn machtsmisbruik.

Ook wat betreft regionale vormen van veiligheidssamenwerking is er nog heel veel werk te verrichten. Kazachstan, bij monde van zijn autoritaire leider Nazarbaev, heeft het meeste inzicht in het belang van regionale samenwerking gedemonstreerd, met rivaal Oezbekistan onder dictator Karimov als de grootste

unilateralist in de regio. Dat geldt in het bijzonder de regionale waterproblematiek, die een sterk veiligheidsaspect heeft, dat zich in zijn meest acute vorm laat zien als frictie tussen ‘bully’ Oezbekistan en het straatarme Tadzjikistan. Dit is een politiek uitermate gevoelige problematiek waar Boonstra een goed-bestuursrol ziet weggelegd voor de EU.

Maar wanneer men de regionale samenwerking langs de lat van de gebeurtenissen in Kirgizstan legt, valt het op hoe inadequaat de bestaande regionale organisaties *Collectieve Veiligheidsverdragsorganisatie* (CSTO) en de *Shanghai Cooperation Organization* (SCO) hebben gereageerd op de instabiliteit in Kirgizstan. Een door Instituut Clingendael in juli georganiseerd seminar over Eurazië concludeerde dan ook via zijn voorzitter dat ‘none of the existing regional structures appear to be adequate for the tasks at hand’. De instabiele situatie in Kirgizstan werd veroorzaakt door binnenlandse problemen, waarmee Kassenova’s stelling wordt onderbouwd dat de ernstigste veiligheidsproblemen in de regio intern worden gegenereerd. Haar stelling rijmt ook met het eerder gememoreerde gebrek aan slagkracht van CSTO en SCO: deze organisaties ontberen een formeel mandaat om te interveniëren bij binnenlandse problemen van hun leden; sterker nog: onaantastbare soevereiniteit staat voorop.

Al met al, een interessante publicatie van CESS over de serieus te nemen uitdagingen voor veiligheid en SSR in Centraal-Azië, waarin terecht Afghanistan is opgenomen, want het deelt veel van de SSR-problemen met de meer westelijk en noordelijk gelegen *stans*. In het grote Euraziatische machts spel zijn die *stans* minder ver weg van Europa dan men hier denkt.

Klaas van der Tempel

Klaas van der Tempel is senior wetenschappelijk medewerker bij *Clingendael Asia Studies* (CAS) en het *Clingendael Diplomatic Studies Programme* (CDSP). Zie ook zijn artikel in het januari-nummer 2010: ‘Turken van de Adriatische zee tot aan de Chinese muur’ (blz. 28-32).